

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากที่ได้ศึกษามาทั้งสามบทก่อน โดยเฉพาะในบทที่สามที่เกี่ยวกับสภาพปัญหานั้น การพิจารณาถึงสภาพปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลาม หากพิจารณาแต่เพียงผิวเผินก็จะเห็นเป็นการกระทำผิดสัญญาทางแพ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ได้แตกต่างอะไรจากการผิดสัญญาซื้อขายทรัพย์สินที่คู่สัญญาสามารถบังคับกันได้ตามหลักสัญญาอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยลักษณะของสินค้าอาหารฮาลาลนั้นมีความแตกต่างจากสินค้าอุปโภคบริโภคประเภทอื่น เนื่องจากได้ผนวกเรื่องวิธีปฏิบัติและหลักความเชื่อในเรื่องอาหารของศาสนาอิสลามลงไปด้วย จึงส่งผลให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการค้าอาหารฮาลาลกลายเป็นเรื่องละเอียดอ่อนขึ้นมาทันที โดยสำหรับชาวมุสลิมแล้ว การบริโภคอาหารฮาลาลเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับชาวมุสลิมทุกคน แม้ผลที่ได้รับจากการบริโภคอาหารฮาลาลอาจจะไม่แสดงให้เห็นความแตกต่างจากการบริโภคอาหารประเภทอื่น แต่เมื่อเป็นเรื่องของความเชื่อและศาสนาก็น่าจะมีอนุภาพมากกว่าที่จะประจักษ์ด้วยสายตา เช่นเดียวกับการค้าอาหารที่ผิดหลักการศาสนาอิสลาม ความร้ายแรงของการกระทำไม่ใช่อยู่ที่การก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ หรือทำให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง แต่การล่วงละเมิดความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจของชาวมุสลิมทุกคนถือเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายเกินกว่าจะให้อภัยได้ การเยียวยาทางด้านทรัพย์สินอาจไม่มีความจำเป็นสำหรับกรณีที่เกิดขึ้น เพราะเมื่อเทียบกับความรู้สึกที่สูญเสียไปโดยเฉพาะผู้ที่เคร่งครัดในหลักศาสนาอิสลามย่อมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทดแทนได้ ถ้าผู้บริโภคหันมาตอบโต้ด้วยการคว่ำบาตรไม่ซื้อสินค้าก็ย่อมจะสร้างความเสียหายแก่ผู้ผลิตสินค้าโดยทั่วกัน ดังนั้นการดำเนินการใดๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวย่อมต้องอาศัยมาตรการที่เฉียบขาดและต้องปฏิบัติกันอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแนวคิดเรื่องการบังคับใช้กฎหมายถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีการนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายที่นำมาบังคับนั้น จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งจากการศึกษาในบทที่สอง จะเห็นได้ว่า ในประเทศกัมพูชามุสลิมบางประเทศที่เล็งเห็นความสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายแก่การกระทำผิดในลักษณะดังกล่าว เช่น สิงคโปร์

และสหรัฐอเมริกา ได้ถึงกับบัญญัติให้การค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามเป็นการกระทำผิดและมีโทษทางอาญา โดยเฉพาะมลรัฐ new jersey ได้มีจัดตั้งหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารฮาลาลขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบผู้ผลิตผู้ค้าอีกส่วนต่างหากจากองค์กรที่ให้การรับรองฮาลาล หรือในกรณีของสิงคโปร์ที่ให้อำนาจองค์กรที่ให้การรับรองฮาลาลเป็นผู้ฟ้องคดีผู้กระทำผิดจากการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามได้เอง ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการบังคับใช้กฎหมายยังคงอยู่ในส่วนของกฎหมายมลรัฐ new jersey ที่กำหนดหลักภาระพิสูจน์ใหม่สำหรับความผิดจากการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลาม โดยผลัภาระพิสูจน์ให้ตกเป็นของฝ่าย Dealer และกำหนดข้อสันนิษฐานอื่นๆที่ไม่ได้ยึดเพียงว่าการผลิตอาหารนั้นชอบด้วยหลักศาสนาหรือไม่ ตลอดจนกำหนดหน้าที่เรื่องการยื่นเอกสาร การเปิดเผยข้อมูล ของ Dealer ที่ต้องการค้าอาหารฮาลาลทุกประเภท และทุกระดับต่อหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าว และให้อำนาจแก่นหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคที่จะเข้าไปตรวจสอบสถานประกอบการ แสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจค้าอาหารฮาลาลของ Dealer ได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลาม ยังมีในมลรัฐอื่นของสหรัฐอเมริกาด้วย โดยแต่ละมลรัฐได้เริ่มมีการออกหลักเกณฑ์ใหม่โดยกำหนดให้การค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามเป็นความผิดและมีโทษอาญาเช่นกัน อาทิเช่น กฎหมายของมลรัฐ Minnesota มลรัฐ Illinois มลรัฐ Texas โดยเฉพาะกฎหมายของมลรัฐ Texas ที่ไม่ได้กำหนดแต่เพียงความรับผิดทางอาญาเท่านั้น แต่ยังให้สิทธิแก่ผู้บริโภคสามารถฟ้องดำเนินคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายจากความทุกข์ทรมานทางจิตใจอันเกิดจากการบริโภคอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามเข้าไปด้วย

ซึ่งจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องการแก้ไข ปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาด้วยวิถีทางของกฎหมายน่าจะเป็นช่องทางที่สามารถแก้ไข ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการพัฒนาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตการค้าอาหารฮาลาลอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เรื่องปัญหาการค้าอาหารโคเชอร์ (ยิว) เป็นต้นมาและนับเป็นประเทศกึ่งมุสลิมประเทศแรกๆที่มีการดำเนินการด้านกฎหมายอย่างจริงจัง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวยังมีนัยสำคัญ ด้านหนึ่งไม่เพียงทำให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย แต่ยังเป็นการทำให้อุบัติการณ์ความรู้สึกเชื่อมั่นในมาตรฐานสินค้าอาหารฮาลาล อันส่งผลไปถึงการค้าและการส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลไปยังต่างประเทศ สามารถใช้เป็นจุดขายในเรื่องมาตรฐานและความเชื่อมั่นได้เป็นอย่างดี

สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนพบว่า การบังคับใช้กฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาการค้าอาหารที่ผิดหลักศาสนาอิสลามยังมีปัญหาอยู่หลายส่วน ซึ่งสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้ ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาด้านการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาล ซึ่งการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาลนั้นในกฎหมายไทยไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะเหมือนในต่างประเทศ ดังนั้น เราจึงจำต้องอาศัยกฎหมายที่มีอยู่มาบังคับใช้ โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาล ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้อแนะนำทั่วไปสำหรับการใช้คำ “ฮาลาล” มาตรฐานเลขที่ มอก. 1701 – 2541 และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการรับรองฮาลาล พ.ศ. 2544 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าวก็น่าจะมีปัญหาทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน คือ

1. ปัญหาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ กฎหมายสัญญาซื้อขาย และกฎหมายละเมิด โดยในส่วนของกฎหมายสัญญาซื้อขายนั้นมีปัญหาในเรื่องผู้ฟ้องซึ่งเฉพาะแต่คู่สัญญาคือผู้ซื้อเท่านั้นที่ฟ้องได้ และปัญหาในเรื่องศาลพิพากษาให้ไม่เกิดความเสียหายที่แท้จริง ได้แก่ ราคาอาหารฮาลาล ซึ่งโดยปกติมักจะมียาตลาดเล็กน้อยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดียอมไม่คุ้มค่า และหากผู้ซื้อต้องการฟ้องร้องจริงก็อาจมีปัญหาในการเรียกร้องค่าเสียหายได้เนื่องจากความเสียหายที่ผู้ซื้อได้รับจากการบริโภคอาหารฮาลาลที่ผิดหลักศาสนาอิสลามคือความเสียหายต่อความสุขจากการดำรงชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลาม อันกระทบต่อจิตใจ ซึ่งศาลคำนวณความเสียหายลำบาก หลายครั้งศาลจึงไม่ให้ผู้ขายชดเชยความเสียหายหรือให้ชดเชยเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับความเสียหายที่ผู้ซื้อได้รับ

สำหรับในเรื่องละเมิดนั้นก็มีปัญหาว่า การถูกล่วงละเมิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ หรือความเสียหายต่อความสุขจากการดำรงชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลามนั้นจะถือเป็นความเสียหายที่เกิดกับสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 420 หรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้มีอาจพิจารณาแยกได้ 2 แนวทาง โดยแนวทางแรกเห็นว่า เป็นละเมิดแล้ว เพราะอาศัยการตีความคำว่าอนามัย ให้รวมถึงเรื่องสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม เพราะขนาดในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศาลยังพิพากษาว่าเป็นละเมิดแม้ว่าสิทธิส่วนบุคคลในขณะนั้นจะยังไม่มียุทธธรรมบัญญัติรับรองไว้ ดังนั้น เมื่อมีความเสียหายต่ออนามัยเกิดขึ้นก็ย่อมที่จะเป็นละเมิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณด้วย ในขณะที่อีกแนวทางเห็นว่ากรณีดังกล่าวความเสียหายยังไม่เกิดขึ้น แม้กระทั่งในเรื่องความเสียหายทางจิตใจ

จึงไม่เป็นละเมิด นอกจากนั้น ยังมีปัญหาในเรื่องกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีสัญญาซื้อขาย

2. ปัญหาตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นปัญหาในส่วนของกรณีพิพาทถึงเจตนาภายในของผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาลที่ผิดหลักศาสนาอิสลาม โดยผู้เสียหายที่ฟ้องคดีจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาลมีเจตนาทุจริต คือ ต้องการหลอกลวงมาตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นเรื่องลำบากสำหรับผู้ฟ้องคดี เนื่องจากกระบวนการผลิตมีมากมายหลายขั้นตอน และอยู่ในมือของผู้ผลิตทั้งหมด อีกทั้งพยานหลักฐานบางอย่างเป็นความลับทางการค้าซึ่งปกปิดมาตั้งแต่ต้นโดยไม่มีการเปิดเผยบังคับให้ต้องเปิดเผยเหมือนในต่างประเทศที่ให้อัยการสอบสวนเพื่อตรวจสอบก่อน จึงเป็นการยากในการพิสูจน์ นอกจากนั้น การพิสูจน์ในคดีอาญานั้นจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงได้โดยปราศจากข้อสงสัย ทำให้ภาระการพิสูจน์ของผู้ฟ้องคดีหนักกว่าการฟ้องในคดีแพ่งซึ่งอาศัยเพียงการชี้แจงพยานหลักฐานเท่านั้น

3. ปัญหาตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมุ่งใช้กับอาหารทั่วไปเท่านั้น จึงมุ่งคุ้มครองเพียงเรื่องความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคอาหารเท่านั้น แม้ว่าอาหารฮาลาลจะเป็นอาหารอย่างหนึ่ง แต่ก็มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากอาหารทั่วไป คือ เป็นอาหารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางศาสนา ซึ่งในขณะนี้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มิได้มุ่งคุ้มครองด้วย และแม้จะมีการตีความเพื่อลงโทษผู้ที่ผลิตหรือค้าอาหารฮาลาลที่ผิดหลักศาสนาตามกฎหมายฉบับนี้ แต่ก็เกิดปัญหาในเรื่องขัดต่อหลักกฎหมายอาญาที่จะต้องตีความอย่างเคร่งครัด ไม่อาจตีความขยายขอบเขตเพื่อลงโทษทางอาญาได้ นอกจากนั้น แม้กฎหมายอาหารจะเปิดช่องให้รัฐมนตรีสามารถออกประกาศกำหนดให้อาหารฮาลาลที่ผลิตโดยผิดหลักศาสนาเป็นอาหารตามมาตรา 25 ได้ แต่ก็ยังไม่มีออกประกาศโดยรัฐมนตรีในเรื่องดังกล่าวออกมา นอกจากนั้นการลงโทษตามกฎหมายอาญานั้นเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ผลิตผู้ค้า โดยผู้บริโภคไม่สามารถได้รับการเยียวยาจากความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ

4. ปัญหาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งมีปัญหาในเรื่องการตีความขยายขอบเขตของความหมายในกฎหมายดังกล่าวเพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้นย่อมเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายอาญาเช่นเดียวกับในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 อีกทั้งการจะลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิดตามกฎหมายฉบับนี้จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงเจตนาทุจริต คือ เจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งก็เป็นเรื่องยากในการพิสูจน์สำหรับผู้ฟ้องคดีเช่นเดียวกับในกรณีฟ้องตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนั้น ปัญหาในเรื่องการดำเนินคดีโดยคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่จะต้องผ่านเงื่อนไขว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคและเป็นประโยชน์แก่

ผู้บริโภคเป็นส่วนรวมซึ่งเงื่อนไขตรงนี้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการฯ ทำให้ไม่มีหลักประกันที่แน่นอนว่า จะมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่

5. ปัญหาตามประกาศกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้อแนะนำทั่วไปสำหรับการใช้คำ “ฮาลาล” มาตรฐานเลขที่ มอก. 1701 – 2541 ซึ่งปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องจากการบังคับใช้มาตรฐานฉบับนี้จะต้องมาจากความสมัครใจของผู้ประกอบการที่มาขอรับมาตรฐานไปใช้ ทำให้บุคคลที่ไม่มาขอรับมาตรฐานก็ไม่ต้องตกอยู่ภายใต้สภาพบังคับไม่ว่าจะเป็นเรื่องโทษ หรือการถูกตรวจสอบ หรือการถูกดำเนินคดีใดๆจากกรณีไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน

6. ปัญหาตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการรับรองมาตรฐานฮาลาลและการใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาล พ.ศ. 2548 ซึ่งปัญหาในส่วนนี้เป็นเพราะมาตรฐานฉบับนี้ออกโดยอาศัยกฎหมายพระราชบัญญัติที่ไม่มีสภาพบังคับเรื่องโทษหรือสภาพบังคับอื่นที่ไปในทางกระตือรือร้นรักษาของประชาชนได้ ทำให้มาตรฐานที่ออกมาไม่มีสภาพบังคับไปด้วย การที่ผู้ขอรับมาตรฐานไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานย่อมไม่มีทั้งความผิดและโทษตามกฎหมาย และคณะกรรมการกลางอิสลามสามารถบังคับได้เพียงว่ากล่าวตักเตือนหรือเพิกถอนสิทธิไป

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาด้านมาตรฐานอาหารฮาลาล ซึ่งกล่าวสรุปในภาพรวมได้คือ

ปัญหาในส่วนนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งเป็นมาตรฐานที่มีหลักเกณฑ์ในส่วนของการควบคุมมาตรฐานค่อนข้างดี แต่กลับไม่ได้ถูกนำมาใช้ เนื่องจากองค์กรที่รับรองมาตรฐานนั้นไม่ได้เป็นองค์กรศาสนาอิสลาม ซึ่งทำให้การรับรองฮาลาลของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ไม่ผ่านเงื่อนไขการนำเข้าสินค้าอาหารฮาลาลในประเทศมุสลิมบางประเทศที่ต้องการเฉพาะการรับรองมาตรฐานโดยองค์กรศาสนาอิสลามเท่านั้น ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้ผู้ผลิตผู้ค้าต่างหันมาขอรับรองมาตรฐานฮาลาลจากทางคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยแทน โดยที่มาตรฐานไม่อาจบังคับกับผู้ผลิตผู้ค้าที่ฝ่าฝืนมาตรฐานได้ คณะกรรมการจะทำได้เพียงว่ากล่าวตักเตือนหรือเพิกถอนสิทธิไป โดยที่ผู้ผลิตผู้ค้ายังจำหน่ายสินค้าของตนได้ตามเดิม หรือแม้กระทั่งในภาวะปกติที่ไม่มีการฝ่าฝืนการบังคับใช้กฎเกณฑ์มาตรฐานบางข้อก็ไม่สามารถกระทำได้ โดยเฉพาะการเข้าตรวจสอบสถานที่ประกอบการ แบบ surprise visit หรือการเข้าไปตรวจสอบโดยไม่มีการนัดหมายล่วงหน้า อันเป็นกระบวนการควบคุมมาตรฐานที่สำคัญก็ไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มักต้องแจ้งผู้ผลิตให้ทราบล่วงหน้าก่อน ซึ่งทำให้ผู้ผลิตมีเวลาเตรียมตัวหลบเลี่ยง การที่เจ้าหน้าที่ฝ่าฝืน

เข้าไปในสถานที่ประกอบการโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมอาจมีความผิดฐานบุกรุก หรือทำให้เสียทรัพย์สินได้ นอกจากนี้ หากเกิดกรณีการฝ่าฝืนมาตรฐานเกิดขึ้น คณะกรรมการกลางอิสลามก็ไม่มีอำนาจฟ้องร้องคดีแทนผู้บริโภค อันทำให้ผู้บริโภคต้องหันไปพึ่งองค์กรอื่นของรัฐ เช่น คณะกรรมการอาหาร หรือคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแทน ซึ่งองค์กรเหล่านี้ก็ติดปัญหาในเรื่องการแสวงหาพยานหลักฐานทั้งก่อนการกระทำผิดและหลังการกระทำผิด เนื่องจากตนไม่ใช่องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบมาแต่ต้น ซึ่งหากผู้บริโภคไม่เรียกร้องก็มักจะไม่มี การเข้าไปดำเนินการให้ และแม้จะมีการร้องเรียนจากผู้บริโภคก็ยังไม่แน่นอนว่าจะได้รับการดำเนินการตามที่ร้องขอ เพราะเมื่อไม่มีพยานหลักฐานที่ชัดเจน และการแสวงหาพยานทำได้ยากลำบาก ขณะที่การดำเนินการตามกฎหมายอาหารและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา เมื่อพยานหลักฐานยังขาดความชัดเจน แนวโน้มที่จะไม่รับดำเนินคดีก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะหากเป็นการดำเนินการในส่วนของการคุ้มครองผู้บริโภค การดำเนินการต่างๆ จะเกิดขึ้นหรือไม่ ยังต้องพิจารณาเงื่อนไขมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคอีกด้วยว่า เรื่องราวที่ร้องเรียนนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคส่วนรวมหรือไม่ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจวิเคราะห์ตามเหตุและผลตลอดทั้งข้อเท็จจริงที่มีการร้องเรียนได้เอง ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าเรื่องที่ร้องเรียนจะได้รับการดำเนินการทุกเรื่องเสมอไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาดังกล่าวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาคือ 2 ระยะด้วยกัน คือ

ข้อเสนอประการแรก เป็นข้อเสนอแก้ไขปัญหในระยะสั้น เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับโดยตรง ให้ผู้บริโภคสามารถเอาผิดกับผู้จำหน่ายได้ ดังนี้

(1) กรณีที่มีการขอรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการอิสลามกลางแห่งประเทศไทย นั้น ควรกำหนดเป็นเงื่อนไขแต่แรกเข้าทำสัญญา ว่าจะต้องขอรับรองมาตรฐานฮาลาลของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมร่วมด้วย เพื่อให้เกิดสภาพบังคับทางกฎหมายแก่ผู้ผลิตผู้ค้าที่ขอรับมาตรฐาน หรือหากประสงค์ให้มีการบังคับใช้มาตรฐานฮาลาลฉบับใหม่ก็สามารถอาศัยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยรัฐมนตรีให้มีการประกาศใช้มาตรฐานฮาลาลฉบับใหม่ที่อ้างอิงมาตรฐานฮาลาลของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และใน

การทำสัญญานั้น อาจกำหนดเรื่องเบี้ยปรับกรณีฝ่าฝืนมาตรฐานไว้ เพื่อสามารถนำเงินในส่วนนี้ไปชดเชยให้สังคมหรือผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบจากการบริโภคอาหารที่ผิดมาตรฐานต่อไป

(2) ควรมีการกำหนดกฎหมายลำดับรองโดยอาศัยกฎหมายแม่ที่เปิดช่องให้ เพื่อสร้างมาตรการควบคุมและกำหนดให้อาหารฮาลาลเป็นส่วนหนึ่งของอาหารมีกำหนดมาตรฐาน ซึ่งอาจกระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 6 (3) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดคุณภาพและมาตรฐานอาหารฮาลาล ทั้งนี้โดยอิงอยู่กับมาตรฐานอาหารฮาลาลที่ทางคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนด และถ้ามีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่มีการประกาศใช้ ก็ย่อมเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาตามมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 แต่ผู้เป็นโจทก์จะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าอาหารไม่เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว

ข้อเสนอประการที่สอง เป็นข้อเสนอแก้ไขปัญหาระยะยาว ด้วยการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาหารฮาลาลในระดับพระราชบัญญัติ โดยต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

(1) ในส่วนของมาตรฐาน กำหนดให้มีการประกาศใช้มาตรฐานอาหารฮาลาลของประเทศ ทั้งนี้โดยอิงกับหลักเกณฑ์และวิธีการผลิตอาหารฮาลาลตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนด และให้มีผลบังคับใช้เมื่อได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) ในส่วนของการคุ้มครองผู้บริโภค

ก. การป้องกัน : กฎหมายฉบับนี้ให้ใช้บังคับเฉพาะกับผู้ผลิตและขายอาหารฮาลาลเท่านั้น ไม่ว่าโดยกรณีใช้ข้อความ เครื่องหมายรับรอง รูปสัญลักษณ์หรือคำอย่างอื่นที่มีความหมายให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นอาหารฮาลาล โดยผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาลดังกล่าวจะต้องถูกบังคับให้ต้องเปิดเผยข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตการค้าอาหารฮาลาล ตามแบบฟอร์มที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารฮาลาลกำหนด¹

หากภายหลังปรากฏว่า ผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาลได้กระทำผิดไปจากข้อมูลหรือรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบฟอร์ม ให้ถือเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา

ข. การเยียวยาความเสียหาย : กำหนดให้ผู้เสียหายที่บริโภคอาหารที่ผิดมาตรฐานอาหารฮาลาล มีสิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหาย โดยกำหนดค่าเสียหายขั้นต่ำ เป็นจำนวนเงิน 2 เท่าของราคาสินค้า

¹โปรดดูตัวอย่างแบบฟอร์มที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาลของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ใช้ในภาคผนวก ข.

ทั้งนี้ ในการพิสูจน์ว่าอาหารยังอยู่ในมาตรฐาน เป็นภาระพิสูจน์ของผู้ผลิตผู้ค้า ถ้าผู้ผลิตผู้ค้าพิสูจน์ไม่ได้ ก็ให้ถือว่าอาหารนั้นไม่ได้มาตรฐาน ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

(3) กำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารฮาลาล โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการ 3 ส่วน คือ 1. เจ้าหน้าที่ของรัฐ 2. นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านอาหารฮาลาล และ 3. ตัวแทนจากผู้บริโภค

(4) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาล ควรมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก. เข้าไปในโรงงานหรือสถานประกอบการของผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาล เพื่อตรวจสอบหรือเก็บตัวอย่างสินค้าในกระบวนการผลิตการค้าได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า (surprise visit)

ข. ยึดหรืออายัดอาหารฮาลาลที่ผิดหรือเชื่อว่าผิดมาตรฐานอาหารฮาลาล

ค. สั่งให้ผู้ผลิตผู้ค้าจัดเก็บสินค้าอาหารฮาลาลที่ผิดหรือเชื่อว่าผิดมาตรฐานอาหารฮาลาลออกจากท้องตลาด ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาลกำหนด

ง. แสวงหาพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจผลิตหรือค้าอาหารฮาลาล รวมทั้งเรียกเอกสาร บุคคล หรือวัตถุจากผู้ผลิตผู้ค้าอาหารฮาลาล และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในธุรกิจดังกล่าว

จ. รับแบบฟอร์มหรือเอกสารใดที่ผู้ผลิตผู้ค้าเปิดเผยข้อมูลหรือแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตการค้าอาหารฮาลาล รวมถึงรับข้อร้องเรียนใดๆจากผู้บริโภคในกรณีที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องการผลิตการค้าอาหารที่ผิดมาตรฐานอาหารฮาลาล

ฉ. เป็นตัวแทนฟ้องคดีให้กับผู้บริโภค หรือร้องทุกข์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในการดำเนินคดีใดๆข้างต้นให้ได้รับการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมศาลจากการดำเนินการดังกล่าว

โดยถ้ามีกฎหมายดังกล่าวออกมาย่อมจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะผู้บริโภคต่างประเทศซึ่งเป็นชาวมุสลิมที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก อันจะช่วยส่งเสริมการส่งออกการค้าอาหารฮาลาลของประเทศไทยให้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม